

СЕРТИФІКАТ

на публікацію матеріалу в журналі
«Відкритий урок: розробки, технології, досвід»

НАЗВА МАТЕРІАЛУ

Урок - рольова гра «З'їзд київських князів» з історії України в 7-му класі

АВТОР

Кишиченко Людмила Миколаївна, учитель історії.
Богодухівський ліцей № 3 Харківської обл.

АНОТАЦІЯ

План-конспект уроку на заявлену тему з методичними додатками, мета якого - повторити й узагальнити вивчене про виникнення та розбудову Київської держави; повторити легенди та перекази з літопису «Повість минулих літ»; закріпити знання про внесок, який зробили київські князі в розвиток Київської Русі; розвивати акторські здібності учнів, їхню уяву

ПУБЛІКАЦІЯ

Робота публікується у № 04/2015 (квітень 2015)
журналу «Відкритий урок: розробки, технології, досвід».

Головний редактор
ТОВ «Видавництво «Плеяди»

Олег Іванов

ВИДАВНИЦТВО

ПЛЕЯДИ

ЖУРНАЛ «ВІДКРИТИЙ УРОК: РОЗРОБКИ, ТЕХНОЛОГІЇ, ДОСВІД»

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 21853

Докладніше про журнал на www.osvita.ua/publishing

e-mail форуму: forum@osvita.ua

тел. (044) 200-28-38

ТЕМА : Рольова гра «З'їзд київських князів»

Урок узагальнення у 7 класі до теми «Виникнення та розбудова Київської держави».

МЕТА:

- повторити та узагальнити вивчене про виникнення та розбудову Київської держави;
- повторити легенди та перекази з літопису « Повість минулих літ»;
- закріпити знання про внесок , який зробили київські князі в розвиток Київської Русі;
- розвивати акторські здібності учнів, їхню уяву;
- прищепити любов до коріння всього українського, до надбань наших далеких пращурів.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ : ігровий, словесний, практичний, наочний.

ТИП УТОКУ: повторювально-узагальнюючий урок.

ВИД УРОКУ: рольова гра «З'їзд київських князів»

ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

1. За тиждень до уроку вчитель вибирав учнів, які будуть на уроці виконувати такі ролі: князі (Кий, Дір, Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий); літописець-Нестор, журналісти, іноземні мандрівники (арабські,візантійські,вірменські), хроніст та учасники з'їзду.
2. Кожен учень, який виконує роль князя, готує для всього класу якесь цікаве завдання по своїй добі (головоломку, кросворд, ребус, запитання, вікторину), використовуючи завдання для повторення в кінці кожного параграфу.
3. Учні стримують індивідуальне завдання:
  - а) князі повинні показати державотворчі процеси, які вони проводили за роки свого правління;
  - б) літописець-Нестор (ведучий гри), використовуючи уривки з літопису, здійснює керівництво з'їздом;
  - в) журналісти-знавці готують запитання до князя про його успішні та

невдалі діяння на князівському престолі, відповідають на запитання вікторини;
г) іноземні мандрівники дають опис історичної події чи характеристику князя;

д) хроніст веде облік правильних відповідей.

4. Учень-хроніст заготує кольорові кружечки різних кольорів, які будуть відповідати такому змісту:

- 1) червоний - повна правильна відповідь ;
- 2) жовтий – відповідь правильна, але були допущені неточності ;
- 3) синій - часткова відповідь, були допущені помилки .

Хроніст роздаватиме під керівництвом учителя кружечки учням за відповіді на запитання.

У кінці гри учні підраховують свої кружечки, вчитель ставить відповідні бали.

Учні, які отримують ролі, готують відповідні костюми.

6. Усі інші учні класу повторюють пройдений матеріал за підручником і додатковою літературою.

ХІД УРОКУ:

На дошці написана тема уроку, яка і стане основною проблемою обговорення і дослідження на уроці.

УЧИТЕЛЬ: Діти! Сьогодні у нас незвичайний урок - рольова гра «З'їзд Київських князів». Головна проблема з'їзду: виникнення та розбудова Київської держави.

Один з найвидатніших істориків Росії кінця XIX ст. В.Ключевський писав: «Уявіть собі, що Київ не був взятий і зруйнований татарами... Київ залишився б столицею першої великої руської держави, а «великоруське» місто Москва не стало би центром великого князівства потім царства російського. «Офіційною мовою стала б не... суміш старослов'янської та фінської мов, а слов'яноукраїнська. Письменник Гоголь не мусив би писати російською мовою, а Пушкін писав би українською».

Не випадково відомий український історик Михайло Грушевський вважав, що «Київська Русь є першою формою української державності».

Спадають на думку слова Т.Г.Шевченка: «Що ми? Чиї сини? Яких батьків?».

Сьогодні на уроці ми, за допомогою машини часу, побуваємо на Київському з'їзді, зустрінемося з князями того періоду і з'ясуємо, який же внесок у створення та розбудову держави Київської зробили наші далекі пращури,

Уздовж дошки стоять столи, а за ними-князі:Кий, Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий).

НЕСТОР - ЛІТОПИСЕЦЬ(*сидить за столом і пише на довгому сувої паперу*): - «І були три брати. Одному ім'я Кий, другому - Щек, а третьому Хорив, а сестра в них була - Либідь.

І сидів Кий на горі, де нині узвіз Боричів, а Щек сидів на горі,що й нині зветься по ньому Щекавиця, а Хорив - на третій горі,котра прозивалася Хоривиця. І в ім'я брата свого старшого заклали городок і назвали його Ки'їв».

(*Далі поважно*): «Скликав я Вас на цей з'їзд , князі київські, для того, щоб обговорити одне-єдине питання – виникнення та розбудова Київської держави.

Кому , князі, з Вас першому річ держати ?

КНЯЗІ: (*разом*) Князю Кию, Кию...

(*Виходить із-за столу князь Кий*)

КИЙ: - Моє шанування Вам , князі київські, гості заморські, мандрівники та журналісти . Я – не казкова, не міфічна , а дійсно історична особа . Походжу я з східнослов'янського племені полян . Побував на службі у Візантії : там успішно боровся проти аварів . Після цього заснував місто . Вирішив повернутися в Подніпров'я, і у другій половині VI століття на Старокиївській горі заснував з братами та сестрою місто Київ . Після цього здійснив похід на Візантію, вів переговори з візантійським імператором, заключив торгову угоду з Візантією. А вчені вважають мене засновником правлячої династії – династії Києвичів.

ЖУРНАЛІСТ (1) : - Тоді поясніть, чому саме Київ став центром об'єднання племен східних слов'ян ?

КИЙ: - Хороше запитання , дякую! Місто Київ не дарма було закладене в центрі слов'янських племен . Північніше Києва у Дніпро впадають Десна і Прип'ять ,

тому Київ став містом - ключем до земель у верхів'ях Дніпра, Десни і Прип'яті . Землі навколо Києва були родючі, тут росло багато могутніх лісів . Це дало можливість слов'янам розвивати землеробство, скотарство , різні ремесла. З часом місто Київ стало адміністративним центром і могутньою фортецею .

МАНДРІВНИК ВІРМЕНСЬКИЙ: - Так , діяльність Кия та його братів стала відома далеко за межами Полянського князівства. У вірменському літописі VII ст. вміщено переказ слов'янської легенди про Кия , його братів та їхню державу, яку названо Полунією (від назви «поляни»).

НЕСТОР-ЛІТОПИСЕЦЬ: - *(сидить , пише і зачитує літопис вголос)*

« А Кий князував у своєму роду і ходив до царя грецького , і той цар , переказують , зустрічав його з великою шаною та почеснями . Кий повернувся у своє місто , тут і помер . Після смерті братів рід їхній став князувати у полян . А у древлян своє княжіння , а у дреговичів – своє , а у словен – своє в Новгороді, а інше – на Полоті, де полочани».

МАНДРІВНИК 1 (араб): - Я – арабський письменник IX століття Аль-Балжі, описав три східнослов'янські державні союзи : Куявію(зі столицею Києвом), Славію(з центром – Новгородом) та Артанію (це – Тмутаракань у Криму).

МАНДРІВНИК 2 (араб): - Я-арабський мандрівник Аль-Масуді . Чув про славних київських князів Аскольда і Діра. Дір – найвидатніший із слов'янських князів , який володів багатьма містами і величезними територіями . За часів його правління до столиці приїздили наші мусульманські купці. Аскольд – один з наймогутніших державних діячів раннього середньовіччя . Він здійснив сміливу і далекоглядну політику , скеровану на зміцнення Київської держави .

АСКОЛЬД: - Так, я прийняв титул кагана, який прирівнювався до титулу імператора, аби піднести міжнародний авторитет Київської держави. За це візантійські хроністи назвали мене «прегордим каганом».

Спасибі, Аль-Масуді, за похвалу. Але ж, мабуть, пам'ятають ваші, як моє військо відбило їх у 852-853 роках у Закавказзі. А у 864 році київські дружини досягли міста Абесгун в Ірані.

МАНДРІВНИК (візантійський): - О, Аскольд дійсно наймогутніший ! Я

візантійський мандрівник і знаю, що найважливішою акцією Аскольда були його знамениті походи проти Візантії, у результаті яких були підписані вигідні для русичів угоди з ромеями. А головне, що Аскольд близько 866-го року хрестився з частиною його дружинників.

АСКОЛЬД: -А що скажуть наші найрозумніші журналісти? Кого було запрошено на престол в цей час у Славії, у славному Новгороді? Чому?

ЖУРНАЛІСТ 2: - Я знаю відповідь! Варяги брали данину з чуді, із словен, із мері. Ці племена у 862 році вигнали чужоземців, але не змогли організувати свою владу і закликали із замор'я інших варягів. Це були три брати:Рюрик, Синеус і Трувор. Після смерті братів Рюрик став єдиним князем. Перед своєю смертю Рюрик передав правління родичу Олегові доручив йому малолітнього сина Ігоря.

НЕСТОР ЛІТОПИСЕЦЬ: « І прийшли Олег та Ігор до гір київських, і довідався Олег, що Аскольд і Дір удвох княжать. І сховав він воїв у човнах, а інших позаду поставив, і сам прийшов, несучи Ігоря малого. Мовлячи: «Ми - купці єсмо, їдемо в греки до Олега і до Ігоря-княжича. Прийдіть-но оба до рідні своєї. Аскольд же й Діра прийшли. Івискочили всі інші вої з човнів, і мовив Олег: «Ви оба не є князі, не роду княжого». І внесли Ігоря. А се син Рюриків». І вбили вони Аскольда і Діра. - Так встань же, Олег! Не добре діло зробив ти. Що скажеш у захист свій?

ОЛЕГ: -А чи не прославив я державу Київську, чи не згуртував розрізнені об'єднання племен у державу – Київську Русь?!! Ану, журналісти, гості-мандрівники, підтримайте мене і розгадайте мій кросворд! (додаток 1)

ВІДПОВІДЬ: сіверяни,уличі,радимичі,тиверці,словени,кривичі,чудь,меря.

ОЛЕГ: А ви, мандрівники? В чії землі ходив я з дружиною?

МАНДРІВНИК (візантійський): - О так, на Візантію. У 907 році імператор навіть змушений був укласти з тобою мирний договір, вигідний для Русі. На контрибуцію – 12 гривень на чоловіка, багато золота візантійського пішло. А у 911 році узяв ти з нас, Олег, ще більшу контрибуцію – 48 тисяч гривень золота.

НЕСТОР ЛІТОПИСЕЦЬ: « І жив Олег, княжачи в Києві, мир маючи зі всіма країнами. Колись спитав він волхвів і ворожбитів: «Від чого я помру?» І сказав йому один ворожбит: «Князю! Від коня твого любимого, на якому ти їдиш, від

нього тобі помирати». І звелів князь годувати його(коня) і не приводити до нього. На п'ятий рік згадав він свого коня. І покликав він конюха і сказав: «Де кінь мій, якого наказував я годувати і берегти?» Той же відповів: «Помер.» Олег же сказав: «Не правду говорять волхви, все це брехня: кінь помер, а я живий. Та побачу кості його» І поїхав на те місце, де лежали його голі кості і череп голий, зліз з коня, засміявся і сказав: «Чи не від цього черепа смерть мені прийняти?» І ступив він ногою на череп. І виповзла із черепа гадюка і вжалила його в ногу. І від того розхворівся і помер він».

- Немов би розплатився князь Олег за вбивство Аскольда та Діра.

ЖУРНАЛІСТ: Прошу слова! Як відомо з історії, не один князь заплатив смертю за свою загарбницьку політику . А як прокоментує той факт, що князь Ігор був покараний і знищений древлянами?

КНЯГИНЯ ОЛЬГА: Князь Ігор, ладо моє, був хоробрим і відважним лицарем. Військові походи приносили славу і багатство князю і дружин і. Але для перемог треба було збільшити й кошти. Тому й довелося збільшити данину – вести полюддя. За це древляни розп'яли князя Ігоря, прив'язавши до двох сосон. Та за смерть чоловіка я жорстоко помстилася древлянам. Звернулася до них з проханням : прислати мені замість данини з кожної хати по три горобці і по три голуба. Після того, як були зібрані птахи, звеліла я дружинникам до лапок кожного голуба й горобця прив'язати клаптики з тканини. А ввечері, коли починало темніти, підпаливши ці клаптики, голубів і горобців випустили. Звичайно,птахи полетіли під стріхи тих будинків, де мали гнізда. Іскоростень ураз спалахнув вогнем. Городяни кинулися з міста, а кияни – на них. Багато полягло! Так вогнем і мечем приборкувала я, княгиня, непокірних.

КНЯЗЬ КИЙ: Невже ж наші князі були такі суворі та нещадні, жорстокі? Хто з Вас, журналісти та гості, знає про їхні славні діла?

ВІКТОРИНА.

1. Перерахуйте реформи княгині Ольги.
2. Яким шляхом княгиня Ольга намагалася здійснити зовнішню політику?
(дипломатичним)

3. Назвіть ім'я візантійського імператора, який приймав княгиню Ольгу.
(*Костянтин Багрянородний*)
4. З якими країнами княгиня Ольга обмінялася посольствами?
(*Німеччина, Візантія*)
5. Під яким ім'ям увійшов в історію син Ольги і Ігоря – Святослав?
(*Завойовника, а академік Грушевський назвав «запорожцем на престолі» за його лицарську вдачу. Він воював протягом усього свого правління і відіграв величезну роль у міжнародних відносинах*)
6. Хто описав зовнішність Святослава? Розгадайте ребус (додаток № 2) і ви дізнаєтесь відповідь. (*Нестор-літописець*)
7. Розгадайте вислів з ребусу, з яким ходив на ворогів Святослав ? (додаток 3).
(*Іду на Ви.*)
8. Розглядайте ребус (додаток 4): з якими ворогами боровся Святослав?
(*хозари*)
9. Де загинув князь Святослав? :на Балканах; на о.Хортиця; у Києві? Від чийх рук? (*печеніги*)

ЛІТОПИСЕЦЬ: А тепер таке завдання.

10. Про кого йде мова в літописі? «Печенізький хан наказав зробити з його черепа кубок» (*Святослав*)

КНЯЗЬ КИЙ: Розгадайте ребус (додаток 5)

-Яку релігію запровадив Володимир Великий? (*християнство*)

-У якому році? (988 р.)

11. Перерахувати реформи Володимира Великого

(*адміністративна, військова, оборонна, судова, градобудівництво, релігійна*)

12. Як ще прозивали Володимира Великого в народі ?

(*Володимир-Красне сонечко*)

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ: А хто зараз перед вами, любі друзі?

Розгадайте ребус (додаток б).(*Ярослав Мудрий*)

-А чи добре знаєте Ви, журналісти, про моє князювання? Адже, як пишуть історики, за час мого правління Київська держава досягла свого розвитку. Ну-мо!

1. За що мене прозвали Мудрим?

(у Київському літописі зазначено, що князь «до книг виявляв охоту, читаючи їх і в день, і в ночі». За любов до книг, до наук, до мов прозвали його Мудрим).

2. Які Ви знаєте документи, збірки законів держави? Розгадайте ребус.

(«Руська правда»).(додаток 7).

3. На честь перемоги над печенігами було збудовано який собор?

(Софіївський собор).

4. Які ще архітектурні пам'ятки Ви знаєте, які були закладені мною, Ярославом Мудрим? *(Золоті ворота, церква святої Софії, церква святої Богородиці Благовіщення на Золотих воротах, монастирі святої Ірини та святого Георгія, збудував велетенські земляні вали, при Софіївському Сорборі була відкрита школа і бібліотека).*

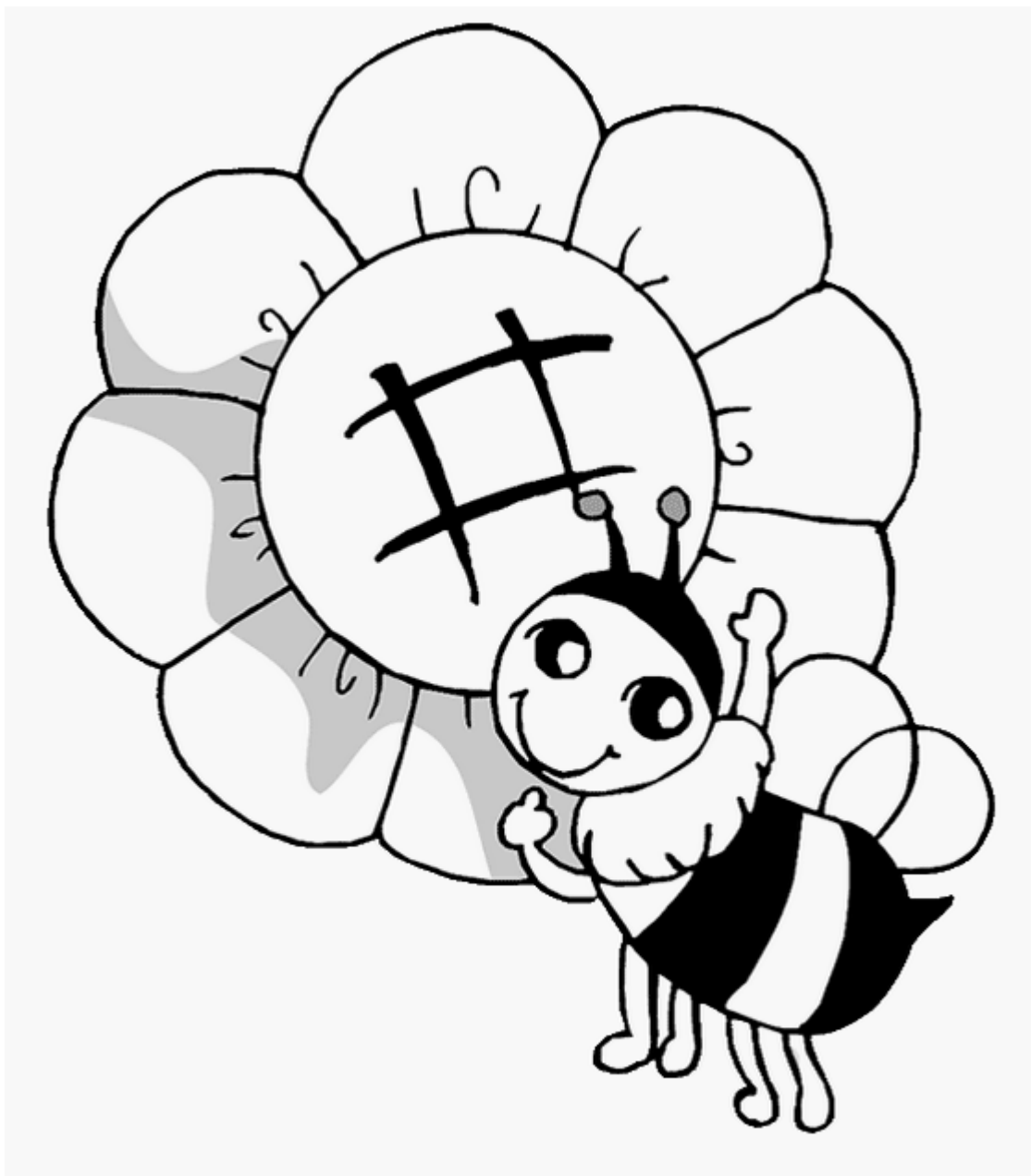
Хроніст на правильні відповіді роздає учням кольорові кружечки.

Учитель робить підсумок уроку, виставляє оцінки всім учасникам гри та вікторини.

УЧИТЕЛЬ: Ось і закінчилась наша рольова гра. Так, дійсно, як ми сьогодні на уроці іди раз пригадали і переконалися, що Київська Русь залишила яскравий слід у вітчизняній та світовій історії. Її внесок для середньовічного політичного, економічного, суспільного й культурного життя був надзвичайно високим. Київська держава вийшла на політичну арену в часи правління Аскольда. А за правління всіх подальших князів Київська Русь примусила рахуватися з собою тодішні держави.

Я і гадаю, сьогоднішній урок допоміг Вам пригадати і краще усвідомити, який великий внесок зробили князі Київські у розбудову держави – Київської Русі.

Додаток 1

Впишіть у пелюстки назви об'єднання племен, що згуртував князь Олег у державу – Київську Русь

Додаток 2

4=P

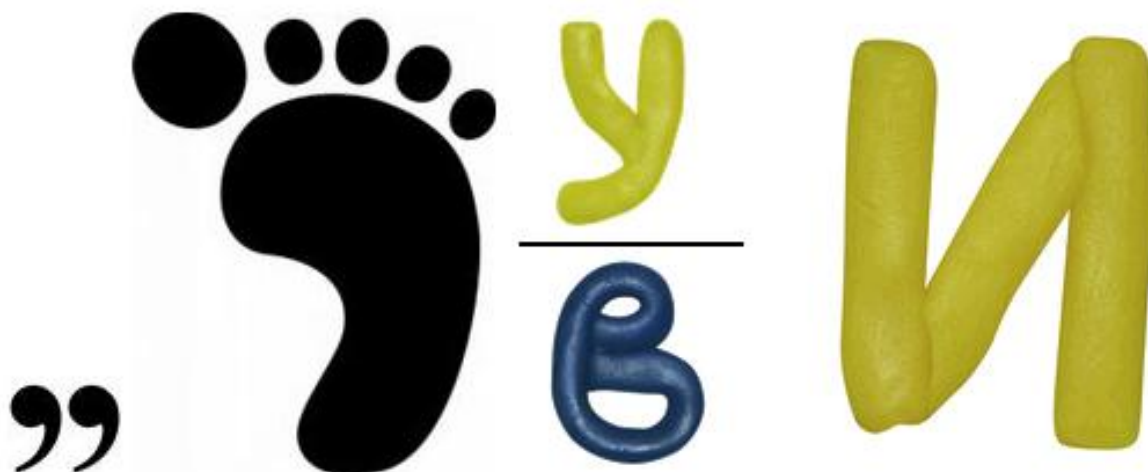

”””

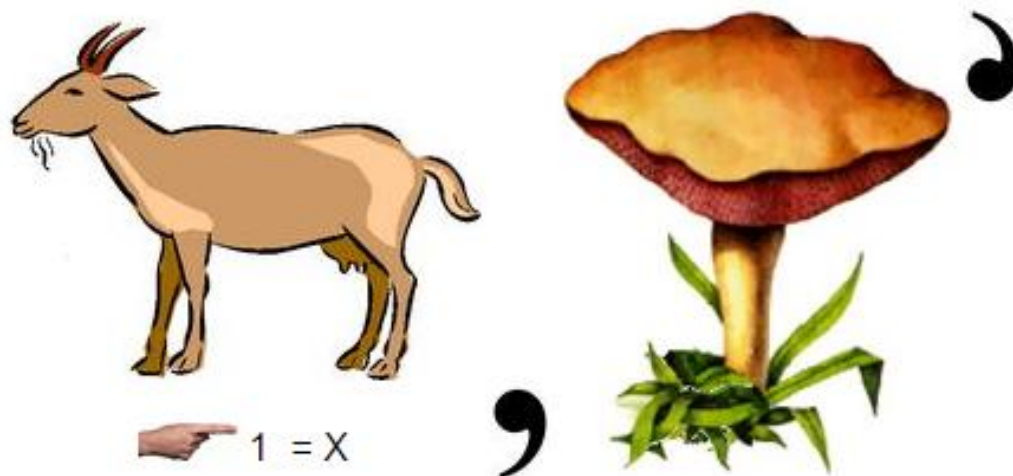
Відповідь: Нестор Літописець

Додаток 3

Відповідь : «Іду на Ви»

Додаток 4

Відповідь : хозари

Додаток 5

Відповідь : християнство

Додаток 6

Відповідь : князь Ярослав

Додаток 7

Відповідь : Руська Правда